

Eluana was alle kans gegeven

„...misschien voerden de Italiaanse katholieken te veel keiharde oppositie, maar Nederlandse christenen bezitten hun ziel nogal eens in lijdzaamheid“, aldus Theo Boer. Op de foto: protest tegen het laten sterven van Eluana Englaro, nabij de kliniek waar zij was opgenomen. FOTO AP/PAOLO GIOVANNINI

door Dick Schinkelshoek

De vader werd een ‘beul’ en een ‘moordenaar’ genoemd. Het heengaan van de Italiaanse comapatiënte Eluana Englaro (38) afgelopen week was allesbehalve vredig te noemen. Waar komt dat felle verzet vandaan? En hoe christelijk is dat eigenlijk? Ethicus Theo Boer: „De Rooms-Katholieke Kerk heeft zich laten intimideren door de macht van de geneeskunde.“

Englaro's voeding werd vorige week gestopt. Was dat op zichzelf een goede beslissing?
„Zeer waarschijnlijk wel. Vermoedelijk zelfs veel te laat. Waar ik wel vraagtekens bij heb, is de confrontatie die de vader zocht. Hij wilde beëindiging van de voeding afdwingen in een zorginstelling waar dat ongebruikelijk was. Er zijn in Italië ook instellingen waar dat ogluikend wordt toegestaan. Ik vermoed dat Englaro door deze weg te kiezen een politiek statement wilde maken.“

Zeer waarschijnlijk een goede beslissing, zegt u dat ook als christelijk ethicus?
„Als ethicus en als christelijk ethicus. De katholieke en conservatieve voorstanders van de doorbehandeling van Eluana Englaro vertonen een trek van vitalisme. Dat is het koste wat het kost willen rekken en behouden van leven. In de rooms-katholieke traditie, maar ook bij protestanten en bijvoorbeeld antroposofen, speelt echter het natuurrecht een belangrijke rol: ga niet te ver vandaan bij de natuurlijke gang van het leven, al is de natuur dan door de zonde aangetast. Op een gegeven moment moet je aanvaarden dat het leven voorbij is.“

Maar christenen verdedigen toch ook sterk de beschermwaardigheid van het leven?

„Ja, vooral wanneer mensen dat leven met actieve middelen aantasten. Bij beslissingen als deze spelen echter ook andere criteria. Allereerst van natuurlijkheid. Moet je niet gewoon zeggen dat het haar tijd is geweest? Rijd je anders niet, om het theologisch te zeggen, Gods soevereiniteit in de wielen? Verder zijn het welzijn en de autonomie van de patiënt belangrijk. Deze mevrouw had al voor haar ongeluk aangegeven, overigens best bijzonder voor een jonge vrouw, dat ze niet eindelijk doorbehandeld wilde worden. Had ze dat wel gewild, dan was de uiteindelijke beslissing misschien heel anders geweest. Al die criteria moet je tegen elkaar afwegen.“

Waarom laten talloze Italiaanse katholieken en de Rooms-Katholieke Kerk zelf zich zo sterk door het voorval meeslepen, als daarvoor eigenlijk geen basis is in hun traditie?
„Ik vrees dat de Rooms-Katholieke Kerk in dit geval zich te veel heeft laten intimideren door de macht van de geneeskunde. De kerk heeft altijd gezegd dat het leven beschermd moet worden en dat je mensen bij ziekte beter moet maken, als dat kan. Daar hoorde ook bij dat je mensen tegen doodgaan beschermde. Maar door de enorme vlucht die de wetenschap heeft genomen, claimt de geneeskunde het hele leven te kunnen beheersen. Daar mag je als kerk best kritisch op zijn.“

Is wat hier gebeurde eigenlijk een vorm van euthanasie?
„Niet volgens de Nederlandse definitie. Hier heet alleen actieve levensbeëindiging euthanasie. In Italië maken ze het onderscheid tussen actief en passief niet. Dat verklaart de angst van veel Italianen: als we het stoppen van de behandeling toestaan, dan heeft straks iedereen het recht om een dodelijke spuit te vragen.“

ALS DE BEHANDELING NA VIER DAGEN WAS GESTOPT, WAS HET MOORD GEWEEST

Het veelgebruikte 'hellendvlakargument'. Hoe geldig is dat?
„Het hellend vlak bestaat soms. Dat is feitelijk bewezen, dus het is niet bij voorbaat een onzinargument. Maar handeling A leidt niet altijd automatisch tot handeling B, zeker niet als er tussen beide een groot verschil zit, zoals hier. De eerste handeling – het stoppen van de behandeling – kan zijn ingegeven door respect voor het leven. De tweede handeling – iedereen die erom vraagt een dodelijke spuit geven – is juist strijdig met dat respect. Dus het 'hellend vlakargument' gaat hier niet op.“

Wat zou er in Nederland met Eluana Englaro zijn gebeurd?
„Dat hangt af van de wilsbeschikking die een patiënt al dan niet op zak had, van de familie en van de behandelend arts. Waarschijnlijk komen ook in Nederland langdurige coma's voor. Vermoedelijk wel minder dan in Italië, omdat artsen in Nederland minder bang zijn om de stekker eruit te trekken. Maak overigens niet de fout door te zeggen dat het een plicht was voor de arts om het leven van Englaro te beëindigen.“

Wanneer is het gerechtvaardigd om zo'n beslissing te nemen, en wanneer niet?
„Als in het geval van Englaro de behandeling al na vier dagen was gestopt, zeventien jaar terug dus, dan zou het moord zijn geweest, zoals sommige Italianen nu roepen.“

Theo Boer overweegt waarom het óók christelijk was om Italiaanse te laten sterven

Maar de artsen hebben alles gedaan voor haar herstel, ze hebben haar, met respect, alle kans gegeven. Het komt voor dat mensen na jaren in coma te zijn geweest weer ontwaken. De kans is verwaarloosbaar, maar het kan. Misschien zat die gedachte ook wel in de hoofden van veel Italianen toen haar voeding werd afgebroken. Maar morele beslissingen vragen soms ook moed om risico's te nemen.“

Een vergelijkbaar voorval was de levensbeëindiging van de Amerikaanse Terri Schiavo in 2005. Ook toen was er grote ophef onder orthodoxe protestanten en katholieken. Het lijkt erop dat christenen er op dit punt niet uit zijn.
„Evenmin als veel niet-christenen. Misschien is het juist wel goed dat we er op dit punt niet uit zijn. Zolang we ons druk maken over dit debat en niet zonder enige emotie de behandeling stoppen, zijn we ons ervan bewust dat dit een heel groot probleem is, en blijft.“

Veel mensen veroordelen de Rooms-Katholieke Kerk om haar strikte opstelling. Je zou ook kunnen zeggen: die kerk staat voor haar zaak.
„Zeker, het siert een mens of een instituut als ze bij tegenwind niet meteen haar waarden opgeeft. Mijn probleem is ook niet dat de Rooms-Katholieke Kerk een inhoudelijke visie heeft – ook al ben ik het daar in dit geval niet mee eens en is die volgens mij strijdig met haar eigen traditie – maar hoe zij omgaat met tegenstand. Ik vind dat Nederlanders de Rooms-Katholieke Kerk niet moeten wegzetten als een achterlijk instituut, maar andersom demoniseren sommigen binnen die kerk hun tegenstanders eveneens. Het lijkt me christelijk om de toon in ieder geval te temperen.“

De indruk bestaat ook dat de kerk een brede coalitie organiseerde om haar zin te krijgen.
„Ik heb daar niet helemaal zicht op. Toch lijkt mij de suggestie niet te kloppen dat de kerk het hele debat, inclusief de noodwet die Englaro's dood moest voorkomen, in scène heeft gezet. Politici worden opeens gemakshalve omschreven als 'katholiek' in plaats van als parlementair. Ik zeg toch ook niet dat het humanisme overal zijn tentakels heeft als D66 een voorstel doet? Dit was een volstrekt democratisch proces. Daar horen machtsverwerving en coalitievorming bij. Dat is voor politici, ook christelijke, volstrekt gerechtvaardigd.“

Misschien gaan Italiaanse katholieken te fel tekeer, maar u neemt als tegenstander van euthanasie ...
„Als scepticus. Als tegenstander zeg je: euthanasie kan nooit, onder geen enkele omstandigheid. Ik kan mij eventueel situaties indenken waarin actieve levensbeëindiging misschien minder erg is.“

U neemt als scepticus zitting in een toetsingscommissie euthanasie. Is dat niet juist te meegaand?
„Nee, ook mensen die afwijzend staan tegenover euthanasie moeten met de rest van de samenleving in gesprek blijven. Misschien voerden de Italiaanse katholieken te veel keiharde oppositie, maar Nederlandse christenen bezitten hun ziel nogal eens in lijdzaamheid. Dé methode om in Nederland invloed uit te oefenen, is meepraten. Wie daar problemen mee heeft, zal ook de ChristenUnie verwijten dat ze is meegegaan in het compromisvoorstel over de embryoselectie en zal het CDA en de ChristenUnie verwijten dat ze in de regering zitten.“

Breed publiek

Th. A. (Theo) Boer (48) is universitair docent ethiek aan de Protestantse Theologische Universiteit en associate bij het Ethiek Instituut van de Universiteit Utrecht. Daarnaast is hij lid van een Regionale Toetsingscommissie Euthanasie (Midden-Nederland) die achteraf de zorgvuldige uitvoering van euthanasiegevallen beoordeelt. Naast zijn wetenschappelijke publicaties behandelt Boer regelmatig medisch-ethische én andere thema's voor een breed publiek, onder meer in deze krant en bij het EO-radioprogramma Dit is de dag.